

Юлія Ященко
(Черкаси, Україна)

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» І «КОМПЕТЕНЦІЯ» В ОСВІТІ

У статті розглянуто й проаналізовано сутність основних понять компетентнісного підходу – «компетентність» і «компетенція» – з позицій вчених різних напрямів освіти різних країн. Також подано авторське визначення цих дефініцій.

Ключові слова: компетентність, компетенція, компетентнісний підхід, цінності, здатності, професійна діяльність.

The essence of the main concepts of competence approach – “competence” and “competency” – from the points of view of different education schools in different countries are considered and analyzed in the article. The author’s variant of the definition of these notions is presented in the work.

Key words: competence, competency, competence approach, values, abilities, professional activity.

Постановка проблеми. Україна має за мету інтегруватися до європейського та світового освітнього простору і стати повноправним його членом. Сучасні вимоги вітчизняної освіти націлені на те, щоб виховати фахівця нового рівня, який мав би можливість вільно конкурувати з випускником європейської вищої школи та всебічно відповідати запитам суспільства. Адже і європейська, і провідна світова освітня школа вважає саме компетентнісний підхід пріоритетним напрямком розвитку сучасної освіти.

Проблема підготовки спеціаліста у вищій школі полягає у «вирощуванні» студентів – майбутніх фахівців, – які володіли б певними компетентностями, що мають у своєму складі відповідні компетенції. Тому питання з’ясування сутності понять «компетентність» і «компетенція» науковцями різного фаху різних країн на сучасному етапі розвитку суспільства є очевидним.

Аналіз досліджень і публікацій. Вперше поняття «компетенція» було запропоновано у 1965 році американським лінгвістом Н. Хомським, який трактував його як знання своєї мови тими, хто говорить або слухає, і наголошував на суттєвій різниці між цими знаннями і вживанням («реальним використанням мови у конкретних ситуаціях») [10: 4].

Суттєвий внесок в аналіз сутності понять «компетентність» і «компетенція» зроблено вітчизняними та зарубіжними вченими: в педагогіці -

Н.Бібік, А. Вербицьким, В. Введенським, М. Голованем, І. Зязюном, О. Локшиною, В. Луговим, Н. Ничкало, О. Овчарук, А. Петровим, О. Пометун, Ю. Татуром, А. Хуторським; в психології: А. Бодальовим, Дж. Равеном; в лінгвістиці: І. Зимньою, Р. Мільруд, Н. Остапенко та ін.

Метою дослідження є аналіз існуючих підходів до визначення сутнісної характеристики понять «компетентність» і «компетенція» на сучасному етапі розвитку освіти, що виконано у контексті загального плану науково-дослідної роботи Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на те, що проблемі визначення сутності понять «компетентність» та «компетенція» науковцями різних країн присвячено велику кількість досліджень, опубліковано багато напрацювань, проте зазначене питання досі залишається актуальним. Для здійснення контекстуального аналізу вищевказаних понять була використана така джерельна база: словники (української мови, тлумачні, іншомовних слів, іншомовні словники британських видань, англо-українські тощо), наукові дослідження (монографії, дисертації), навчальні та методичні посібники, а також періодичні наукові видання.

У сучасному словнику іншомовних слів *компетентність* [< лат. *competentēns* (*competentis*) – належний, відповідний] трактується як «1. авторитетність, обізнаність; 2. володіння *компетенцією*» [23]. В інших словниках [8; 16] дається визначення *компетентності* як «поінформованість, обізнаність, авторитетність», властивість до значення *компетентний*. *Компетентний* має два значення: як: «правосильний» і «той, що знає, володіє необхідною інформацією, авторитетний у чомусь» [23]. Низка словників («Тлумачний словник української мови» за ред. доктора філол. наук, проф. Калашника В., 2006 р.; «Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова» Загнітко А., Щукіної І., 2008 р.; «Сучасний словник іншомовних слів» Нечволода Л., 2011 р.) взагалі не має вище вказаних дефініцій, обмежуючись лише категорією *компетентний*, що означає: 1. обізнаний, досвідчений у

певній галузі, якомусь питанні; знаючий, тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2. який має певні повноваження, повноправний, повновладний.

Поняття *компетенція* [< лат. *competentia* < *competere* – досягати; відповідати, прагнути] трактується як: 1. коло повноважень якогось органу чи посадової особи; 2. проблема, про яку в кого-небудь багато інформації, що дає йому змогу фахово її розв'язати [23]. Словник української мови у 11-ти томах за редакцією М. Мандрика (1973 р.) тлумачить *компетенцію* так: 1. добра обізнаність із чим-небудь; 2. коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [22]. Сучасний словник іншомовних слів для середньої і вищої школи [8] трактує поняття *компетенції* як коло повноважень, в яких дана особа має певні повноваження, досвід. Необхідно зазначити, що з часом трактування поняття *компетенція* не зазнало суттєвих змін і в сучасних словниках («Великий тлумачний словник сучасної української мови» видавництва «Перун», 2004 р., «Новий словник іншомовних слів. 20 000 слів» О. Сліпушко, 2008 р.; «Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів» проф. В. Дубчінського, 2009 р.; «Великий тлумачний словник сучасної української мови» видавництва «Дніпро», 2009 р.).

Для більш детального вивчення проблеми розмежування понять «компетентність» і «компетенція», ми звернулися до іншомовних словників [28; 29]. Словник сучасної англійської мови Лонгман *Longman Dictionary of Contemporary English* [28: 291], так само як і Словник успішного учня Оксфорд *Oxford Advanced Learner's Dictionary* [29: 246] не розмежовують ці терміни і подають таке трактування: *компетентність* (*competence*), так само як і *компетенція* (*competency*) визначається як здатність робити щось добре (*the ability to do something well*), наприклад: *Студенти здобудуть компетентність у широкому спектрі вмінь (навичок)* [28: 291]; також означає вміння, навички, необхідні для виконання якоїсь конкретної специфічної роботи. Ці терміни також вживаються в юриспруденції для використання у технічному контексті (дискурсі) правознавцями, в юридичних документах.

Проаналізувавши значення термінів «компетентність» і «компетенція» у вищезазначених словниках [28; 29], можна зробити висновок, що ці дефініції мають однакову частоту вживання і тотожні за значенням, з тією лише різницею, що слово *competence*, а не *competency* вживається для означення законної влади суду, закону; у решті випадків *competency* вживається здебільшого для означення того ж самого поняття, що і *competence*.

В Енциклопедії освіти під ред. В. Кременя термін «компетентність у навчанні» вважається характеристикою результатів навчання. Компетентність у навчанні автори (Н.Бібік та ін.) тлумачать як «інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності у певній сфері» [9: 408]. У зазначеній енциклопедії акцентується увага на існуванні певної ієрархії компетентностей у навчанні: ключові надпредметні, або базові, що спираються на пізнавальні процеси; загальнопредметні, які відрізняються високим ступенем узагальненості; предметні, яких набувають у процесі вивчення певних предметів. Визначається, що компетенції – це «відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки, необхідна для якісної продуктивної діяльності учня в певній сфері, тобто соціально закріплений результат» [9: 409]. Зазначено, що компетентність є результатом набуття компетенцій, яка на відміну від них включає особистісну характеристику й ставлення до предмета діяльності. Компетенції можуть вживатися на означення й «реальних вимог до засвоєння учнями сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлень з певної галузі знань, якостей особистості, яка діє в соціумі».

У Словнику «Професійна освіта» за ред. Н. Ничкало *компетентність* трактується як «сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [19: 149].

Українська дослідниця С. Бондар стверджує, що *компетентність* – це здатність діяти, «але жодна людина не діятиме, якщо вона особисто не

зацікавлена в цьому» [3: 8-9], тобто компетентність проявлятиметься за умови глибокої особистісної зацікавленості у певному виді діяльності, що становить цінність для самої людини.

На думку іншого українського вченого М. Голованя, інтегративний характер поняття «*компетентність*» підкреслюється багатогранною якістю, характеристикою особистості, що «дозволяє їй вирішувати певні завдання, виносити рішення, судження у певній галузі», в основі цієї якості знаходяться «знання, обізнаність, досвід соціально-професійної діяльності людини» [7: 24]. Цікавими для нас є положення вченого, в яких окреслюються такі сутнісні характеристики вищевказаного поняття: ефективне використання власних здібностей, що дозволяє плідно здійснювати професійну діяльність згідно з вимогами робочого місця; володіння сукупністю необхідних для роботи за фахом знань, вмінь та здібностей, усвідомлюючи при цьому одночасність власної автономності та гнучкості у вирішенні професійних питань; розвинена співпраця з колегами та професійним міжособистісним середовищем, «інтегроване поєднання знань, здібностей і установок, оптимальних для виконання трудової діяльності у сучасному виробничому середовищі»; здатність робити що-небудь добре, ефективно з високим ступенем саморегулювання, саморефлексії, самооцінки; швидке і адаптивне реагування на динаміку обставин і середовища [7: 27].

У колективній праці українських науковців «Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи» під заг. кер. О. Овчарук проф. О. Пометун зазначає, що ключові або життєві *компетентності* стосуються тієї достатньо широкої сфери життя людини, де вона «відчуває себе здатною ефективно функціонувати», а предметна або галузева компетентність стосується вузької сфери, вивчення певних дисциплін [12: 17]. При означенні *компетентності* О. Пометун вказує, що це спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання, які дозволяють людині «розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності» [12:

17]. Дослідниця вважає, що рівень компетентності людини залежить від здатності людини керувати власною діяльністю, що призводить до його підвищення або модифікації. Нижній рівень компетентності, на думку дослідниці, це рівень діяльності, який є «необхідним і достатнім для мінімальної успішності у досягненні результату».

На думку російського психолога А. Бодальова, компетентність – це «специфічна здібність, яка дозволяє особистості вирішувати типові проблеми й завдання, що виникають у реальних ситуаціях повсякденного життя; вміння вирішувати окреслене коло завдань у професійних видах діяльності» [1].

Британський психолог Дж. Равен трактує *компетентність* як специфічну здібність, необхідну для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі; «володіння особистістю вузькоспеціальними знаннями, особливого роду предметними навичками, способами мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії» [21]. У книзі «Компетентність у сучасному суспільстві: виявлення, розвиток і реалізація» дослідник пов'язує розвиток компетентності з осмисленням людиною власних цінностей, тому основою розвитку компетентності є виявлення ціннісних орієнтацій особистості (індивіда) та допомога у більш чіткому їх усвідомленні. Автор наводить результати дослідження американського психолога Д. Макклелланда, де говориться, що мова йде не про цілеспрямовані зміни цінностей людей, а про необхідність виявити і розвинути вже існуючі думки і почуття. Вчений також зосереджує увагу на тому, що розвиток компетентності безпосередньо пов'язаний із чітким розумінням цілей, оскільки для розвитку і тренування її найбільш важливих складових, а саме: здатності аналізувати явища і ситуації, враховувати попередній досвід, передбачати можливі перешкоди, виявляти ініціативу, здатність бути лідером і бути керованим – можливо лише при намаганні досягнути значущої мети [20].

Російський вчений А. Хуторський під компетентністю розуміє «володіння людиною відповідною компетенцією, що включає особистісне ставлення до неї і предмета діяльності», а компетенцію трактує як «сукупність взаємопов'язаних

якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів і є необхідною для того, щоб якісно й продуктивно діяти» [25: 60]. Вчений розглядає компетенцію як задану вимогу, норму, а компетентність – як набуту особистісну якість, характеристику, кваліфікованість.

Інший російський дослідник Ю. Татур дає означення компетентності фахівця з вищою освітою як «проявлені ним на практиці прагнення і здатності (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості та ін.) для успішної творчої (продуктивної) діяльності у професійній і соціальній сфері, усвідомлюючи соціальну значущість та особистісну відповідальність за результати цієї діяльності, необхідність її постійного вдосконалення» [24].

Дослідники В. Болотов та В. Сериков стверджують, що психологічний механізм формування компетентності суттєво відрізняється від формування «академічного» знання. Учня неможливо навчити компетентності, адже набути її він може лише особисто завдяки самостійному знаходженню і апробуванню різних моделей поведінки і відповідно своїм схильностям, стилю, етичному смаку використовувати їх в обраній професійній діяльності. «Компетентність», таким чином, можна визначити як «складний синтез когнітивного, предметно-практичного і особистого досвіду» [2: 12]. Учені стверджують, що компетентність є наслідком саморозвитку особистості, її особистісного зростання, узагальнення діяльнісного та особистого досвіду індивіда.

Російський науковець А. Петров, досліджуючи понятійно-термінологічні проблеми трактування понять «компетентність/компетенція», вважає, що *компетенція* визначає здатність людини самостійно й відповідально діяти, керуючись своїми правами і обов'язками в межах тієї сфери професійних завдань, на яку розповсюджуються всі необхідні повноваження. Компетенція – це можливість спеціаліста діяти у межах нормативних документів підприємства, організації чи державних установ, обов'язки і професійна

діяльність якого обмежуються посадовою інструкцією. Дослідник вважає, що призначення дефініції «компетенція» професійно-технологічне на відміну від «компетентності», яка має професійно-гуманітарні характеристики [18].

Вивчаючи питання моделювання професійної компетентності педагога, російський вчений В. Введенський вважає, що якщо розглядати *компетентність* як деяку особистісну характеристику, а *компетенцію* як «сукупність конкретних професійних чи функціональних характеристик», то у контексті такого визначення понять, виявляється «аморфність першого і двоїстість другого» [4: 51]. Вихід з цієї ситуації вчений вбачає в звуженні останнього до кола посадових і функціональних повноважень, стверджуючи, що лише у цьому випадку можна говорити про порівняння рівнів компетенції і компетентності посадової особи.

Досліджуючи питання категорії професійно-педагогічної якості вчителя, І. Зязюн під *компетенцією* розуміє «простір соціально-професійного впливу, визначений посадою, соціальним статусом, службовим функціоналом спеціаліста» [11].

На противагу науковцям (В. Введенському, І. Зязюну, А. Петрову та ін.), українська дослідниця Н. Остапенко стверджує, що значення поняття «*компетенція*» не варто звужувати до означення суто правового аспекту, адже втрачається друге не менш важливе трактування дефініції, практичне застосування якої не слід використовувати у вищій і тим більш у загальноосвітній школі, де відбувається формування знань, умінь, навичок, досвіду, ціннісних орієнтацій у студентів і школярів, які «у навчальному процесі не можуть бути посадовими особами» [17: 112].

З метою визначення поняття «*компетентності*» у мовному аспекті Р. Мільруд вказує на помилковість ототожнення цього поняття з комунікативною компетенцією, яка лише частково розкриває його сутність. На думку дослідниці, «*компетентність*» можна представити як комплекс *компетенцій*, який у контексті мовної освіти складається з предметної, комунікативної, діяльнісної і розвивальної компетенцій. «Компетентність - це

комплексний особистісний ресурс, який забезпечує можливість ефективної взаємодії з оточуючим світом у тій чи іншій галузі і залежить від необхідних для цього компетенцій» [13: 31].

На думку української вченої І. Чемерис, *компетенція* не може бути структурним елементом *компетентності*: обидва поняття мають різношарову багатокомпонентну структуру. Ці терміни, вважає дослідниця, «не можуть різнитися за сферою використання», оскільки, за означенням, обидва вони вживаються стосовно професійної сфери людини [26: 87].

Розбіжностям у поглядах дослідників щодо тлумачення дефініцій деякі вчені (Чемерис [26] та ін.) подають власні пояснення. Так, вказується на ймовірну помилку при здійсненні перекладу термінів, поданих у рекомендаціях Ради Європи й інших міжнародних наукових документах, оскільки англійське *competence(y)* має два українських відповідники – *компетентність* і *компетенція*. У великому англо-українському словнику *competence* – 1) компетентність (наприклад, вона має необхідну компетентність для цієї посади) [...]; 4) юр. компетенція, правомочність, правоздатність (наприклад, в межах компетенції) [5]. Необхідно зазначити, що терміна *competency* не містить низка сучасних англо-українських словників [14], пропонуючи у всіх випадках вживати *competence*. Новий великий англо-російський словник у 3 т. має такий переклад-трактування терміну *competence*: 1. а) уміння, здібність; б) компетентність; 2. статки; 3. а) юр. компетенція, правомочність, правоздатність, дієздатність; б) коло ведення, компетенція; 4. лінгв. знання законів мови [...] [15: 424]. Слово *competency* має відповідник російського перекладу як статків, компетенції, правомочності, дієздатності. Отже, на означення *компетенції* російськими науковцями запропоновано відповідник *competency*.

Необхідно зазначити, що низка дослідників (О. Шубін, І.Сіменко, І. Пальцун) при означенні вищезгаданих термінів обґрунтовують необхідність розмежування понять «компетенції» і «здатності», оскільки, на їх думку, нині відбувається ототожнення цих значень. Здатність розглядається як «потенційна можливість та задатки, від яких залежить швидкість, якість та рівень

сформованості певних компетенцій» [27: 121]. А *компетенції* – це певні моделі, характеристики поведінки, «домінуюча форма активності людини, сформованість відповідних навичок та вмій» [27: 124]. Учені зазначають, що в основі формування компетенцій знаходяться знання, цінності, схильності, завдяки яким особа встановлює зв'язок між знаннями та ситуацією, адекватно ідентифікує стан проблеми і успішно її розв'язує. *Компетентність* ж «відображає кінцевий результат, що свідчить про ефективність роботи фахівця» [27: 122]. Науковці стверджують, що компетентність є володіння сукупністю певних компетенцій, які представлені як моделі поведінки, здатності та схильності, наявність яких дає право стверджувати про виконання завдань та досягнення поставленої мети.

Вивчаючи питання реалізації компетентнісного підходу в освіті, російські науковці А. Вербицький і О. Ларіонова пропонують у якості підстави для розмежування понять «компетентність» і «компетенція» ввести «об'єктивність і суб'єктивність умов, які визначають якість професійної діяльності» [6: 113]. Об'єктивними умовами дослідники пропонують вважати *компетенції* і тлумачити їх як сферу діяльності фахівця, його права й обов'язки у межах діючих нормативних документів (закони, постанови, правила, стандарти, інструкції тощо), а суб'єктивними – *компетентності*, що розглядаються як «система відповідальних відносин й установок до світу, інших людей і самого себе, професійні мотиви, професійно важливі якості особистості фахівця, його психофізіологічні особливості, здатності, знання, вміння, навички тощо» [6: 113].

Російська дослідниця І. Зимня стверджує, що формування компетентності людини – є одночасно і метою, і результатом освіти. Компетенцію, на її думку, можна визначити як сукупність знань, правил оперування ними та їх використання, а компетентність вважати як засновану на знаннях особистісну властивість, як особистісно й інтелектуально обумовлений вияв соціально-професійної життєдіяльності людини в її поведінці [10: 5].

В основі компетентнісного підходу, на думку І. Зимньої, знаходяться *компетентності*, у змісті яких дослідниця вбачає особистісну і діяльнісну складові, розгляд і практичне застосування котрих суттєво впливає на реалізацію не лише професійної підготовки людини, але й на її особистісний розвиток. *Компетенції*, які виявляються у поведінці та діяльності людини, згодом стають її особистісними якостями. «Відповідно, вони стають компетентностями, що характеризуються і мотиваційними, і ціннісно-смысловими, і регуляторними складовими, поряд із когнітивними (знанням) і досвідом» [10: 10].

Вчена виокремлює три основні групи компетентностей за наступними характеристиками: - компетентності, що стосуються самого себе як особистості, як суб'єкту життєдіяльності; - компетентності, що мають відношення до взаємодії людини з іншими людьми; - компетентності, які відносяться до діяльності людини і виявляються у всіх типах і формах навчальної і трудової діяльності.

Компетенції, на її думку, – це деякі внутрішні, потенційні, психологічні новоутворення (знання, програми, алгоритми дій, цінності та відносини), які потім виявляються у компетентностях людини у якості актуальних і діяльнісних проявів. Тобто компетентності – це подальший особистісний і поведінковий прояви компетенцій.

На думку британських дослідників С. Уіддетт і С. Холліфорд, які досліджують застосування поняття у практичній площині, «*компетенції* – це поведінкові моделі, які демонструє персонал, ефективно виконуючи робочі завдання в організованому контексті» [30].

Питання розкриття та уточнення сутності понять «*компетентності* / *компетенції*» є предметом діяльності також міжнародних експертів у галузі освіти. Міжнародні експерти Ради Європи трактують поняття *компетентності* як спроможність особистості «застосовувати знання та вміння ефективно й творчо в міжособистісних відносинах-ситуаціях, які передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних

ситуаціях. Компетентність вдало поєднує ставлення і цінності, уміння та знання» [9: 285].

Отже, на підставі розглянутих підходів щодо трактування понять «компетентність» та «компетенція», подаємо авторський варіант тлумачення цих дефініцій. Компетенція – це наперед задана норма, вимога до робітника, який виконує свої обов'язки, і яка є відчуженою від особистості. Компетентність – це особистісна інтегративна характеристика, що включає не лише наявність відповідних знань, умінь та навичок, а й здатність ефективно та творчо застосовувати їх на практиці у типових та нетипових професійних ситуаціях в умовах особистісної автономії, а також готовність і прагнення до самовдосконалення і самоосвіченості в обраній професійній діяльності. У кожній конкретній галузі компетентність набуде своїх неповторних ознак і характеристик на відміну від компетенції, що становить категорію результату освіти, результат навченості особи, яка виконує функціональну діяльність на своєму робочому місці, має певні повноваження у межах своєї професійної посади.

Висновки. Ґрунтуючись на аналізі існуючих багатовекторних підходів щодо визначення понять «компетентність» і «компетенція», можна констатувати, що на сучасному етапі розвитку освіти досі не відбувається чіткого розмежування їх тлумачення. Компетенції утворюють своєрідний «каркас» компетентності, адже компетентність – це подальший особистісний і поведінковий прояв компетенцій. Компетентність може набуватися особистістю й розвиватися нею протягом життя за умови усвідомленої роботи над своїми навичками, здібностями, над удосконаленням своїх моделей поведінки, що включає одночасну свідому відмову від стереотипів (стереотипних моделей поведінки і способів мислення) на підґрунті переосмислення особистісних потреб, цінностей і мотивацій.

Перспективи подальших наукових розвідок автора спрямовані на визначення компонентно-структурного складу іншомовної комунікативної компетентності у професійній діяльності менеджерів туризму.

Література

1. Бодалев А.А. Психология новой эры: компетентность или беспомощность / А.А. Бодалев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vakhromov.narod.ru/publ/docs/014.doc>
2. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов, В.В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8-14.
3. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / С. Бондар // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 8-9.
4. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога/ В.Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 3. – С. 51-55.
5. Великий англо-український словник / [упоряд. Є.І. Гороть, Л.М. Коцюк, Л.К. Малімон, А.Б. Павлюк; під заг. кер. Є.І. Гороть]. – Вінниця: Нова книга, 2011. – 1170 с.
6. Вербицкий А.А. Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции / А.А. Вербицкий, О.Г. Ларионова. – М.: Логос, 2009. – 336 с.
7. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23-30.
8. Данілюк І.Г. Сучасний словник іншомовних слів для середньої і вищої школи. / І.Г. Данілюк – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 576 с.
9. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України / гол. Ред. В.Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
10. Зимняя И.А. Личностная и деятельностная направленность компетентностей как результат современного образования / И.А. Зимняя // Компетентность и проблемы ее формирования в системе непрерывного образования (школа – вуз – послевузовское образование): сб. науч. работ по материалам XVI научно-методической конференции «Актуальные проблемы качества образования и пути их решения». – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 130 с.
11. Зязюн І.А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І.А. Зязюн // Вісник Житомирського державного університету ім. І.Я. Франка. – 2005. – № 25. – С. 13-18.
12. Компетентнісний підхід
13. у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О.В. Овчарук]. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с. – (Бібліотека з освітньої політики).
14. Мильруд Р.П. Компетентность в изучении языка./ Р.П. Мильруд //Иностранные языки в школе. – 2004. – №.7. – С. 30-36.
15. Мюлер В. Великий українсько-англійський словник. 210 000 слів, словосполучень, ідіоматичних виразів, прислів'їв та приказок. / В. Мюлер. – К.: Арій, 2011. – 800 с.
16. Новый большой англо-русский словарь: в 3 т. / [Ю.Д. Апресян, Э.М. Медникова, А.В. Петрова и др.]; под общ. рук. Ю.Д. Апресяна и Э.М. Медниковой. – [6-е изд., стереотип.]. – М.: Русский язык, 2001. – 832 с.

17. Новий словник іншомовних слів. 20 000 слів. [уклад. і передмова О.М. Сліпущко]. – К.: Аконт, 2008. – 848 с.
18. Остапенко Н.М. Теорія і практика формування лінгводидактичних компетентностей у студентів філологічних факультетів ВНЗ / Н.М. Остапенко. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2008. – 330 с.
19. Петров А. Профессиональная компетентность: понятийно-терминологические проблемы / А. Петров // Alma mater. Вестник высшей школы. – 2004. – № 10. – С. 6 – 10.
20. Професійна освіта: словник / [уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало]. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
21. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен; пер. с англ. – М., «Когито-Центр», 2002. – 396 с.
22. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / Дж. Равен; пер. с англ., 2-е изд, испр. – М.: «Когито-Центр», 2001. – 142 с.
23. Словник української мови. Том IV. / [за ред. М.Л. Мандрика]. – К.: Наукова думка, 1973.
24. Сучасний словник іншомовних слів : 20 тис. слів і словосполучень / [уклад.: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк]. – К.: Довіра, 2006. – 789с. – (Словники України).
25. Татур Ю.Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю.Г. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20-26.
26. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. - № 2. – С. 58-64.
27. Чемерис І.М. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності та компетенції/ І. Чемерис // Вища освіта України. – 2006. – № 2 (20). – С. 84-88.
28. Шубін О., Сіменко І., Пальцун І. Реалізація компетентнісного підходу у формуванні майбутніх фахівців як основа конкурентоспроможності сучасного ВНЗ // Вища освіта України. – 2011. – № 3. – С. 119-125.
29. Longman Dictionary of Contemporary English / Pearson Education Limited. – Edinburgh Gate, Harlow, Essex, England, 4th impression, 2007. – 1834 p.
30. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A S Hornby. – Oxford: Oxford University Press, 6th edition, 2000. – 1540 p.
31. Whiddett, Steve and Hollyforde, Sarah. Practical guide to competences: how to enhance individual and organizational performance / S. Whiddett, S. Hollyford. – 2nd ed. – London: Chartered Institute of Personnel and Development, 2003. – X. – 144 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ященко Юлія Вячеславівна – викладач кафедри іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.